

Nr 46

Utlåtande i anledning av särskilda motioner angående barn- och ungdomsfostran samt ungdomsvård.

Till allmänna beredningsutskottet har hänvisats dels de likalydande motionerna I: 731 av herr *Holmberg m. fl.* och II: 923 av herr *Bohman m. fl.*, dels motionen II: 367 av herr *Johansson* i Skärstad och herr *Lindberg*.

I motionerna I: 731 och II: 923 hemställs att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte

a) hemställa om åtgärder för att förbättra skolans möjligheter att ge god fostran i enlighet med gällande målsättning;

b) uttala att samma målsättning skall gälla jämväl för samhällets fostrande och tillrättaförande verksamhet i övrigt.

I motionen II: 367 hemställs att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om en snar utredning i syfte att närmare klarlägga orsakerna till ungdomars missanpassning och i följd därav ge riktlinjer åt förebyggande och rehabiliterande åtgärder.

I motionerna I: 731 och II: 923 anförs att diskussionen kring vår levnadsstandard inte sällan röjer en betänklig övertro på ekonomiska faktorer. En hög levnadsstandard inrymmer utöver gynnsamma ekonomiska villkor också sådant som harmoniskt hemliv, trivsel på arbetsplatser, trygghet och säkerhet samt över huvud taget en god samlevnad människor emellan. I sådana avseenden finner motionärerna bristerna uppenbara.

Motionärerna framhåller bl. a., att skilsmässofrekvensen stigit och vidare att brottsligheten snabbt ökat. Man pekar också på att alkoholmissbruket är anmärkningsvärt stort och att narkotikamissbruk har blivit ett allt större problem.

Samhället försöker på skilda sätt reparera den skada som medborgarna gör sig själva eller andra, men — anför motionärerna — endast effektiva förebyggande åtgärder kan häva problemen i stort. Främst åligger detta skolan men också ungdomsvården och fångvården. Det mera allmänt hållna uttalandet i skolans läroplaner om »demokratins principer om tolerans, samverkan och likaberättigande mellan kön etc.» röjer en viss ideologisk inriktning, men den kommer klarare till uttryck i fortsättningen: »Att väcka respekt för sanning och rätt, för människans egenvärde, för människolivets okränkbarhet och därmed rätten till personlig integritet är en huvuduppgift också för den sociala fostran, som skolan skall omfatta.»

Motionärerna anser att dessa ord överensstämmer med de normer som kommer till uttryck i den kristna etiken och motsvarar den etiska grundsynen i den västerländska kulturkretsen.

Enligt motionärernas mening saknas för närvarande tillräckliga möjligheter för skolan att meddela den sociala fostran som skolan skall omfatta. Härvid åsyftas också direkt disciplinfrämjande åtgärder. Motionärerna anser det dessutom vara en brist att den målsättning som citerats inte klart angivits skola gälla också för samhällets fostrande och tillrättaförande verksamhet i andra sammanhang, t. ex. inom barnvården, i ungdomsvårds-skolor och inom kriminalvården.

Motionärerna anför i motion II: 367 att fostran av ungdom skett efter tämligen enhetliga normer mot bakgrund av kristen livssyn och människouppfattning. Genom att enhetligheten i norminnehållet delvis gått förlorad har en försvagning av ungdomens ansvarsmedvetande börjat spåras. Motionärerna pekar på ökningen av ungdomsfylleri, narkotikamissbruk, fall av könssjukdomar och havandeskap bland barn under 15 år liksom det ökade antalet brott som begås av ungdom.

Motionärerna anför vidare att de som frivilligt arbetar för att ge missanpassad ungdom möjlighet till rehabilitering och ett meningsfullt liv frågar sig varför de påtalade avarterna tilltar i det samhälle där fattigdomen nästan utrotats och där möjligheter till god utbildning är bättre än någonsin förut. Samma fråga ställer sig de som arbetar i den förebyggande vården i kristna och andra ideella ungdomsorganisationer. Mångas erfarenhet tyder på att miljö som präglas av kristna livsnormer och personligt ansvar ger den bästa förebyggande vården och de bästa möjligheterna till återanpassning.

Frågan om orsakerna till ungdomars missanpassning har enligt motionärerna ägnats alltför ringa omsorg från samhällets sida.

Utskottet

I motionerna I: 731 och II: 923 framställs yrkanden om åtgärder att förbättra skolans möjlighet att ge god fostran i enlighet med gällande målsättning och om uttalande att denna skall gälla även för samhällets fostran i övrigt samt i motionen II: 367 om utredning med riktlinjer för förebyggande åtgärder för missanpassad ungdom.

Skolans undervisning har såsom anges i 1 § skollagen till syfte att meddela eleverna kunskaper och öva deras färdigheter samt i samarbete med hemmen främja elevernas utveckling till harmoniska människor och till dugliga och ansvarskännande samhällsmedlemmar.

I läroplanen för grundskolan, utgiven av skolöverstyrelsen med stöd av

Kungl. Maj:ts kungörelse den 6 juni 1962 (nr 480), utvecklas under rubriken mål och riktlinjer närmare målsättningen för skolans etiska och sociala fostran. Skolöverstyrelsen har i november 1967 framlagt förslag om översyn av läroplanen för grundskolan inom ramen för tidigare fastställda mål och riktlinjer. Skolans trivsel- och arbetsförhållanden behandlas i ett särskilt avsnitt av förslaget, där några viktiga drag av problematiken kring tonåringarna och skolan sammanfattats samt riktlinjerna vid övervägandena i fråga om elevernas funktionella delaktighet i skolarbetet angivits. Man har klart uttalat att läroplansöversynen vill vara ett led i en strävan att fostra eleverna till medansvar.

På grundval av skolöverstyrelsens förslag har framlagts proposition (nr 129/1968) om revidering av läroplan för grundskolan. I propositionen, som avses bli behandlad av höstriksdagen 1968, har departementschefen uttalat bl. a. att läroplansöversynens allmänna överväganden rörande skolans trivsel- och arbetsförhållanden äger en central betydelse. Beträffande vissa delfrågor, såsom anordningar för att förbättra lärarnas arbetssituation, uppbyggandet av en fungerande elevdemokrati och ökade insatser för elevvård, har Kungl. Maj:t i beslut den 17 maj 1968, vilket bifogats propositionen, meddelat riktlinjer för det fortsatta arbetet inom skolöverstyrelsen för främjande av goda arbetsförhållanden i skolorna. I detta beslut erinras bl. a. om den utredningsgrupp med representanter för olika organisationer som tillsatts i februari 1968 för att överlägga om och utarbeta förslag rörande frågor om samverkan i skolan.

Skolans målsättning gäller även för skolformerna inom samhällets barnavård och kriminalvård. För dessa områden gäller dessutom särskilda bestämmelser bl. a. i barnavårdslagen, i stadgan för ungdomsvårdsskolorna, i brottsbalken samt i lagen om behandling i fångvårdsanstalt. Av dessa är såväl barnavårdslagen som lagen om behandling i fångvårdsanstalt föremål för utredning och omarbetning genom särskilt tillkallade parlamentariska utredningar.

Utskottet har varje år sedan 1964 behandlat motioner med yrkanden om åtgärder för forskning om ungdomens situation (utskottets utlåtanden nr 57/1964, 5/1965, 26/1966, 17/1967 och 14/1968). Dessa motioner har enligt utskottets förslag inte föranlett någon riksdagens åtgärd.

Utskottet har vidare vid 1967 års riksdag behandlat motionsyrkanden om utredningar angående orsakerna till den ökade ungdomskriminaliteten samt angående en förebyggande ungdomsvård med särskilt beaktande av huruvida inte ett betonande av de kristna värdena skulle ha en positiv verkan (utskottets utlåtanden nr 19/1967 och 26/1967). Ej heller dessa motioner har föranlett någon riksdagens åtgärd. I det sistnämnda utlåtandet framhöll utskottet att, enligt de begränsade vetenskapliga undersökningar som gjorts, ett genomtänkt ställningstagande i livsåskådningsfrågor — med kristen eller annan betoning — syntes ha ett positivt samband med ansvars- och pliktmedvetande.

Utskottet vill erinra om att årets riksdag behandlat frågor angående vissa av de delproblem som omnämnts i motionerna, t. ex. i anledning av propositioner angående riktlinjerna för organisationen av vården av narkotikamissbrukare (statsutskottets utlåtande nr 37/1968), och med förslag till smittskyddslag innefattande bestämmelser i syfte att förebygga ytterligare utbredande av veneriska sjukdomar (andra lagutskottets utlåtande nr 24/1968).

Utskottet finner att de problem som upptagits i motionerna faller inom området för ett flertal utredningar och särskilt tillsatta arbetsgrupper och att de kan förutsättas bli beaktade vid behandlingen av dessa frågor.

Under åberopande av det anförda får utskottet hemställa,

1. att de likalydande motionerna I: 731 och II: 923 icke må föranleda någon riksdagens åtgärd,

2. att motionen II: 367 icke må föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 5 november 1968

På allmänna beredningsutskottets vägnar:

NANCY ERIKSSON

Närvarande:

från första kammaren: herrar Oscar Carlsson (s), Hedlund (s), Eric Gustaf Peterson (fp), Karl Pettersson (s), fru Hultell (h), herrar Kilsmo (fp), Torsten Hansson (s), fru Landberg (s)*, fru Diesen (h) och fru Nilsson (cp);

från andra kammaren: fru Eriksson i Stockholm (s), fru Jäderberg (s), herrar Dickson (h), Lundmark (s), Haglund (s), Rimås (fp), Wikner (s), Nilsson i Bästekille (h)*, Andersson i Örebro (fp), Johansson i Växjö (cp)*, Hugosson (s) och Johansson i Skärstad (cp).

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservation

vid punkten 2)

av fru Nilsson (cp), herrar Nilsson i Bästekille (h), Johansson i Växjö (cp) samt Johansson i Skärstad (cp), vilka ansett

dels att utskottets utlåtande fr. o. m. det avsnitt som börjar med orden »Utskottet finner» bort ha följande lydelse:

»Utskottet tillmäter de i motionen II: 367 aktualiserade frågorna stor betydelse. Det är utskottet angeläget att understryka att den svenska ungdomen i stort sett är skötsam och ansvarsmedveten. Samtidigt tvingas utskottet dock konstatera tendenser i utvecklingen som pekar mot mindre gynnsam utveckling. Bruket av alkohol och nikotin i allt lägre åldrar liksom användandet av narkotika i allt vidare kretsar inger allvarliga betänkligheter. Följden blir ej sällan splittrade hem. Den ökande brottsligheten torde i inte ringa utsträckning ha sitt upphov i de här beskrivna utvecklingstendenserna. Den verklighetsflykt som eftersträvas med hjälp av nämnda stimulantia torde i allmänhet bottna i anpassningssvårigheter. Dessa kan djupare sett bero på sekulariseringen.

Enligt utskottets uppfattning är det samhällets uppgift att avhjälpa de brister som förorsakar missanpassningen. Innan åtgärder vidtages måste naturligtvis utredningar göras i syfte att klarlägga orsakerna. Utskottet delar sålunda motionärernas uppfattning om angelägenheten av att en utredning om ungdomens missanpassning kommer till stånd och om de åtgärder som bör vidtagas i förebyggande och rehabiliterande syfte. Bland annat bör den kristna människouppfattningens betydelse i förevarande sammanhang utredas.»

dels ock att utskottet under punkten 2) bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen II: 367 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om en snar utredning i syfte att närmare klarlägga orsakerna till ungdomars missanpassning och i följd därav ge riktlinjer åt förebyggande och rehabiliterande åtgärder.

Särskilt yttrande

av herr *Eric Gustaf Peterson* (fp), fru *Hultell* (h), herr *Kilsmo* (fp), fru *Diesen* (h), fru *Nilsson* (cp), herrar *Dickson* (h), *Rimås* (fp), *Nilsson* i Bästekille (h), *Johansson* i Växjö (cp) och *Johansson* i Skärstad (cp) i anledning av de likalydande motionerna I: 731 och II: 923.

Utskottet redogör i sitt utlåtande för de anvisningar, som finns angivna i olika läroplaner och stadgor samt för pågående utredningar.

Däremot uttalar utskottet inte någon egen mening beträffande de allvarliga problem, som motionärerna pekar på, och berör inte heller angelägenheten av en lösning.

Vi anser att det problemkomplex som sammanhänger med barn- och ungdomsfostran och samhällsanpassning är en ytterst väsentlig fråga. Morgondagens människor kommer att ha fått mer utbildning än äldre generationer, men kommer de också att vara bättre ägnade att skapa ett rättvisare, mänskligare samhälle än tidigare? Den frågan hänger nära samman med hur sko-

lan lyckas i sin uppgift att inte bara meddela kunskaper utan också ge den sociala fostran, som krävs.

En förbättring av arbetsmiljön framstår för många människor — föräldrar, lärare och elever — som något mycket viktigt, och det bekräftas ju också av att åtskilliga framställningar har riktats till regeringen angående en lösning av denna fråga.

En god arbetsmiljö kan inte genomföras utan arbetsdisciplin och utan att alla parter känner sitt ansvar. Det krävs härför vissa normer för att motverka den osäkerhet hos individen, som lätt uppstår i ett samhälle som förändras så hastigt som vårt.

Svenska ekumeniska nämnden har i ett utlåtande i annat ärende uttalat: »Frågan om en gemensam etisk grundval för samlivet i det svenska samhället borde därför snarare ställas som en fråga om vad man, från skilda utgångspunkter, kristna såväl som icke kristna, kan enas om och vad som sålunda kan utgöra en gemensam bas av etiska värderingar, på vilken alla kan mötas i ömsesidig respekt. Skolan kan svårigen kringgå det faktum, att livsåskådningsmässig pluralism i stor utsträckning råder i vårt land, men att samtidigt ett helt block av gemensamma värderingar torde finnas, för vilka respekt kan krävas för att det demokratiska samlivet skall fungera.»

Med en sådan codex ethicus anser vi att arbetet i samhällets fostrande och vårdande verksamhet väsentligt skulle underlättas.